

İNSAN VE KùLTÜR

Antropoloji nedir? İlk başta söylenmesi gereken antropolojinin tarihi, alt dalları ve antropolojinin yukarıda da belirttiğimiz gibi ana teorileri olan bir disiplindir olduğudur. Ama biz bütün insanlığı -geçmişle ve şimdisiyle - konu alan antropolojinin bir akademik disiplinden daha fazla olduğuna inanıyoruz. Çalışmalarınızı temel olarak antropoloji üzerine yapmasanız bile antropolojiye giriş kursları hayatınızı zenginleştirecek ve bakış açınızı genişletecektir. Aynı zamanda yabancı insanları, farklı yerleri, beklenilmedik gelenek, görenekleri, yeni bakış açılarını ve her yerdeki insani şartların temelinde yatan kainatı gözler önüne serer. Antropologların yaptıkları çalışmaları incelediğimiz zaman bunların daha çok araştırılan grubun kültürünü ele aldığını ve kültür değişmesinin toplum hayatındaki yansımaları konu edindiği görülür. Konu ile ilgili literatür incelendiği zaman kültürle ilgili olarak yapılan pekçok tanımlama karşımıza çıkacaktır. Bu tanımlamalar belirli noktalarda birbiriyle benzerken farklı çıkış noktalarından hareket edilerek yapılan açıklamalar karşımıza çıkar. Antropologlar çocukların bilmediği birşeyi tecrübe etmesi gibi bir kültürü tecrübe ederek ve onun kuralları ile yaşayan insanlarla konuşarak onu anlamaya çalışırlar. Tabiki antropologların bir kültürü öğrenebilmek için az zamanları vardır. Fakat bu öğrenim sırasında sistematik bir yol izlerler. Dikkatli gözlemler ve kültürleri hakkında gerekli bilgiye sahip insanlar arasında yapılan mülakatlarla, antropologlar belirli bir toplumda insanların davranışlarını tanımlamaya malik olurlar. (Haviland 1990:29)

Peki kültür ne anlama geliyor ? Kültür soyut değerleri, inançları ve insan davranışlarının ardında yatan dünyanın anlamlarını ve davranışların yansımalarını kapsar. Bunlar bir topluluğun üyeleri tarafından paylaşılmıştır. Ve harekete geçtiğinde toplumda kabuledilebilir sayılan davranışlar üretir. Kültürler çoğunlukla ortak bir dilin çatısı altında biolojik anlamda miras edinilmeden ve bütüne toplayan bir kültürel fonksiyon olarak öğrenilirler. İnsanlar kendileriyle ilgili durumlarla ya da problemlerle karşılaştıklarında kültürlerini korurlar. Kendi devamlılığını sağlayabilmek için ve üyelerine düzenli bir yaşam oluşturabilmek için bir kültür kurallarıyla yaşayan insanları mutlu etmek zorundadır. Ve bunu yaparkende,

bireylerin kişisel ilgilerinin yanı sıra toplumun bir bütün olarak ihtiyaçlarını gözönüne almalıdır. Ve sonuç olarak, bir kültür yeni koşullara adapte olabilecek gerekli kapasiteye sahip olmalı ve varolan koşullarında algılanışlarını geliştirmelidir. (*Haviland 1990:29*)

Kültürün tanımlaması yapılırken farklı disiplinler konuyu değişik noktalarından ele almışlardır. Ayrıca bu kelime günlük yaşamda halk arasında farklı bir anlamda kullanılırken bazı disiplinler genel olarak kullanılan anlamı haricinde ona anlam yüklemiştir. Doktorlar belli bir bakterinin kültürünü yapmaktan söz ederken, karıncaların bir kültürleri olduğu söylenir. Emily Post türü kültürde ise, kişinin patatesi bıçakla kesip kesmediği gibi niteliklere bakılarak bir insanın kültürlü olup olmadığından söz edilir. (*Braidwood 1995:44*)

Antropologlar bu sözcüğün derin anlamları üzerinde tartışmalar yapmalarına karşın tümü de her insanın bir kültürün parçası olduğuna inanır. (*Braidwood 1995:44*) Kültür, antropologlara göre, topluluğun üyeleri tarafından harekete geçirildiğinde üyelerinin çeşitliliği arasında uygun ve kabullenebilir sayılan davranışlar üreten kuralların ve standartların bir bileşkesidir. (*Haviland 1990:29*) Bütün kültürler bazı temel karakteristikleri paylaşırlar. Bu birikimler üzerinde çalışmak tabiata ve kültürün görevlerine ışık tutmak anlamına gelir. Kültür, paylaşılan fikirlerin, değerlerin ve davranış standartlarının bir bileşkesidir. Toplum - insanların işgal ettikleri spesifik bir bölgede ve yaşayabilmek için diğerlerine bağımlı olan grup- olmadan yaşayamaz. Toplum sosyal yapı ve sosyal düzen tarafından belirlenen ilişkileri kendi çatısı altında toplar. Her ne kadar kültür toplum olmadan varolamazsa da, karıncalar ya da arılar gibi varlıklar kültür olmadan da topluluk halinde kalabilirler. Kültür içerisindeki herşey yeknesak değildir. Bunu insan topluluklarındaki erkek ve kadın rolleri arasındaki farklılıklarda görebiliriz. Antropologlar cinsiyet teriminde kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklara tahsis eden kültürel anlamlara gönderide de bulunurlar. Aynı zamanda yaş farklılığı da evrenseldir. Bazı kültürlerde alt kültür farklılaşmaları da mevcuttur. Bir alt kültür her ne kadar farklı kuralları olsa da onu izlerken kültürün belirli özelliklerini paylaştığı görülür. Geniş (pluralistic) toplumlar özellikle alt kültürel çeşitliliği dikkate alınan toplumlardır. Bunlar farklı kurallar bileşkesi altında iş gören

gruplar olarak değerlendirilebilir.

Tüm kültürlerin ikinci temel karakteristiği öğrenilebilir olmasıdır. Toplumun bireyleri kültürlenme sürecinde sosyal davranışların kabullenilebilir normlarını öğrenirler. nc karakteristik ise kültürün semboller üzerine kurulu olmasıdır. Bu dille ifade edilen düşüncelerin, duyguların ve arzuların bildiriminin naklidir. Sonuç olarak, kültür fonksiyonlarının bütün görünüşleriyle bir bütün olarak alınması gereken bir bileşkedir. Tamamiyle işlenmiş bir kültürde, tahmini bütün elemanların toplu bir ahengi söz konusudur.

Antropologların görevi gözlemleyip açıklamaya çalıştığı insanların sosyal davranışlarının kurallarını çıkarmaktır. Kişisel ve kültürel normlardan ayrılarak kültürün realistik bir tanımın yaparken antropologların gözönüne alması gereken bazı durumlar söz konusudur:

1. Kendi kültürü içerisinde bir insanın düşüncelerini tetkik etmek,
2. İnsanın bir davranış sergilerken ne düşündüğünü tesbit etmek,
3. Ve bunları gereekte nasıl davrandığıyla karşılaştırmak.

Antropologlar bu çalışmaları esnasında yapabildikleri kadar içerinde buldukları kültürel normlardan uzaklaşmaladırlar.

Kültürel uyum insanlara gelişme sürecinde yaşama ve tabiatın çeşitliliğini genişletme imkanı verir.

Yaşayabilmek için bir kültür üyelerinin temel biyolojik ihtiyaçlarını karşılamalı, yaşama devam etmelerini sağlamalı ve yeleri arasında, yeleri ve diğerleri arasındaki intizamı korumalıdır.

Bütün kültürler zamanla değişirler. Bazen bunun nedeni kendilerini uydurdukları tabiatın değişimi, bazen zorla içeri sokulan diğerleri, bazende değerlerdeki değişimler olabilir. Bazen değişmedeki beklenilmedik sonuçlar bir toplum için yıkıcı olabilir.

Bir toplum bireylerinin kendi ilgileriyle grubun ihtiyaçları arasında denge kurmalıdır. Eğer bunlardan herhangi biri ön plana geçerse bu kültürel yıkıma neden olabilir.

Antropolog olmayanlar tarafından genellikle sorulan soru hangi kültürün en iyi olduğudur. Etnosentrizm birinin kendi kültürünü diğerlerine nazaran ön plana çıkarmasıdır. Antropologların etnosentrizme karşı kullandıkları sav her kültürün kendi terimleriyle ve kendi standartlarıyla kendini tanımlamasıyla oluşan kültürel relativizmdir. (*Haviland 1990:51*)

İnsan – insan ile insan – kültür, kültür – kültür varlıkları arasındaki ilişkiler, etkileşimler, başı ve sonu kesin belli olmayan, fakat başlangıç ve sonuçları çok önemli görünen anlamlı süreçler içinde gerçekleşir. Bu süreçleri inceleyecek olursak karşımıza ilk olarak çıkan kültürleme olacaktır. Toplumların kendisini oluşturan bireylere, belli bir kültürü aktarması, kazandırması ve toplumun istediği insanı eğiterek yaratıp onu denetim altına alması, kültürel birlik ve beraberliği sağlayıp bu yolla da toplumsal barış ve huzuru düzenlemesi karşımıza kültürleme olarak kabul ettiğimiz kavramı çıkaracaktır. Bu tanımla ilgili olan ve bir anlamda onun devamı diyebileceğimiz bir başka kavram ise kültür etkileşimi ya da kltrlenmedir. Kültürel değişmenin ana kaynağı olan kültürlenme farklı alt kültürlere mensup olan ve farklı zamanlarda ve farklı yerlerde biraraya gelerek birbirlerini etkilemeye başlayan gruplar arasındaki etkişelidir. Kültürle ilgili olarak çalışma yapan bir araştırmacı kültürü olmayan hiçbir toplumun olmadığını görecektir. Fakat araştırmacıların dikkat etmesi gereken bir nokta kültürlerin yozlaşması veya kltrszleşme olarak kabul edilen aculturation ve kültür zenginleşmesi / kültürleşme olarak kabul edilen acculturationdur. Kültürleşme süreci içerisinde birden fazla farklı kültür karşılıklı etkileşim sonucu değişime uğrar ve yeni sentezler bileşkeler ortaya çıkarırlar bir anlamda da bu kültürün kabuğunu kırıp dış dünyanın diğer kültürlere açılmasıdır. Fakat bunun aksine bir yapılaşma söz konusu olabilir. (*Güvenç 1997:85, 86, 87*) ğrenilen, aktarılan, sürekli olan ve buna bağlı olarak hızla değişen kültür dünyanın farklı bölgelerinde farklı bir maske ile karşımıza çıkıyor. Çağımız, hızlı kültür değişmesi çağıdır. Dünya kültürleri sürekli olarak değişmeye uğramaktadır. Fakat böyle değişmelerin temposu farklı zamanlarda ve yerlerde çok çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte kültürel

değişmenin temposu kültürün karmaşık olması ile artış gösterir. Değişme değişme ilkel toplumlardan çok karmaşık toplumlarda görülür. Bir kültür ne kadar karmaşıksa o kadar çok yenileşme yaratmaktadır. (Tezcan 1984:1, 2)

Son olarak çeşitli özelliklerini açıklamaya çalıştığımız kültürle özellikleri maddeler halinde sıralayarak kırsal alan çalışmalarını hakkındaki bilgilere geçmek istiyoruz:

1. Kültür evrenseldir.
2. Kültür öğrenilir.
3. Kültür tarihidir ve süreklidir.
4. Kültür toplumsaldır.
5. Kültür, ideal ya da idealleştirilmiş kurallar sistemidir.
6. Kültür, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır.
7. Kültür değişmektedir.
8. Kültür bütünleştiricidir. (Güvenç 1994:101-104)